

pokazal, se je izkazalo, da jo je zamenjal za *Probleme*. Nasprotno pa vsi prodajalci natanko vedo, kaj je X-100 roman in kaj je zeleni dodatek, zvrhani kupi teh zvezkov in romanov pa pričajo, kako so z njimi založeni.

Ko sem pričel raziskovati vzroke, zakaj je stanje v naši distribucijski mreži tako, sem zvedel, da je lani večji del ljubljanskih kioskov kupilo od Reklamservisa založniško podjetje Vjesnik, ki je pričelo izvajati to čudno distribucijsko politiko. Detektiva in Črno-belih zvezkov je v svojih kioskih prodajalo vedno manj, z revijami pa je bilo kajpa še slabše. V zadnjem času so dali ultimatum — kdor hoče, da prodajajo njegovo literaturo, mora to literaturo nuditi samo njim. Če tega ne stori, če jo hoče torej prodajati tudi po drugi distribucijski mreži, Vjesnikova mreža njegove literature ne prevzame.

Kam meri tako ravnanje in kakšne pobude in navdihi so vodstvo Vjesnika vodili k takemu postopanju, si ni težko predstavljati. Prav tako ne bo težko predvideti, kam bo Vjesnikova mreža pripeljala svoj voziček v prihodnjih letih, če bo lahko tako nemoteno uresničevala svoje načrte kot doslej.

Sprašujem se le, ali je distribucija zabavne literature na eni strani in našega revialnega tiska na drugi strani zgolj in samo stvar skomercializirane logike?

Boris Paš

LISTNICA UREDNIŠTVA

PISMO UREDNIŠTVU

Dragi tovariš urednik!

Rad bi napisal nekaj pripomb h glosi, ki jo je *Sodobnost* objavila v marčni številki pod naslovom *Smo vsi kimaenci?* Zdi se mi namreč, da bi bilo treba k njej marsikaj reči.

Glosa navaja »nekatero najbolj značilno odlomke« z zasedanja nemškega Pen kluba, centra Vzhod-Zahod, ki je bilo v Hamburgu. Nič ni povedano, kdaj je bilo, zato povejmo, da je bilo v začetku aprila 1961. S tem ne mislim reči, da bi bilo prepozno pisati o tem ali da bi bile misli, povedane pri tej razpravi, že zastarele. Kljub temu pa se mi zdi potrebno stvar datirati, tako da je tudi očitno, v kakšni politični in duhovni situaciji so se pogovarjali nemški pisatelji iz obeh držav. Predmet pogovora je bil prvi večer »Tolstoj — kriza umetnosti in mi«, drugi večer pa »Pen klub v našem času«.

Zal se je avtorju glose zdelo odveč »s svojim komentarjem vmešavati se v diskusijo, ki je že brez tega dovolj zamotana in brezizhodna« in je podal le vrsto odlomkov iz razprave. Storil bi bil dosti boljše, ko bi bil nekaj več povedal o zasedanju samem, potem pa povzel razpravo tako, kakor je v resnici potekala, in vmes morda navedel najznačilnejše izjave posameznih udeležencev, kakor je to zadnje deloma res storil. Lahko da je položaj nemških pisateljev na obeh straneh meje res precej »zamotan in brezizhoden«, diskusija sama pa nikakor ni bila taka, saj je bila v njej povedana vrsta reči, ki odpirajo kritičnemu bralcu zanimive razglede. Seveda ne v taki obliki, kakor jih je podala glosa. Ti odlomki so namreč po nekem čudnem kriteriju pobrani iz razprave obeh večerov, vedno iztrgani iz konteksta in včasih tudi ne najbolje skrajšani. Povrh so nekateri pomanjkljivo prevedeni, eden pa sploh narobe. Vendar o tem pozneje.

Prej bi si rad še zastavil vprašanje, kaj je mislil pisec glose s svojim vprašanjem, ali smo vsi kimavci. Kakšen odgovor naj dobi na tisto, kar je izbral iz razprave nemških pisateljev? Da so vsi kimavci, kakor je zapisano v odlomku iz govora dr. Petra Hacksa iz Vzhodne Nemčije? Ampak saj to je tisto, da dr. Hacks sploh ni rekel tega. Uvodni referat za razpravo »Pen klub v našem času« je imel hamburški pisatelj Martin Beheim-Schwarzbach in si je v njem predvsem zastavljaj vprašanje, koliko so današnji nemški pisatelji *Ja-Sager* in *Nein-Sager*. Kako naj prevedemo ta dva izraza? Avtor glose je za *Nein-Sager* rekel »opozicionalci«. To bi še nekako šlo, čeprav se mi zdi izraz preveč političen, tako da daje besedi *Nein-Sager* premočan politični poudarek, saj je njen pomen nekoliko širši in bi ga morda bolje ujeli z besedo »odklanjavce«. Za *Ja-Sager* pa se je avtorju glose zdela primerna beseda »kimavec« in tu se mu je treba odločno upreti. »Kimavec« ima v slovenščini dovolj jasno določen pomen, ki ga *Slovenski pravopis* označuje z besedami »ki samo kima«, torej človek, ki o rečeh ne premišlja in ne sodi samostojno, temveč pritrjuje, prikimava drugim, najrajši seveda takim, ki so na kakršni koli lestvici više od njega. Takega pomena pa nemška beseda *Ja-Sager* nima, kvečjemu ga vključuje, medtem ko je pojem sam širši in izraža bolj človeka, ki ima do nekih reči pozitiven odnos, jih ne zametuje, ne odklanja kot *Nein-Sager*, temveč je nekako sprijaznjen z njimi. Vem, da tudi »potrjevavec« ni dobro in da bi bilo treba najti še kaj primernejšega, vendar se s tem vsaj ognemo nesrečno izbrani besedi »kimavec«, ki je tu nikakor ne gre rabiti in ki je dala besedam dveh udeležencev hamburške debate v slovenskem prevodu čisto skažen pomen.

Po povedanem je jasno, da dr. Hacks ni trdil, da so vsi nemški pisatelji kimavci. Kakor je njegov govor natisnjen v tedniku *Die Zeit*, je rekel tole:

»Nekdo je tu rekel, da so v Nemški zvezni republiki med pisatelji sami odklanjavci. Moje mnenje o tem vprašanju je, da so med pisatelji tako v Zvezni republiki kot v Nemški demokratični republiki samo potrjevalci... Potrjevavca imenujem moža, ki živi v neki družbi in sprejema osnovno družbeno podlago te družbe. Z drugimi besedami: pisatelj v DDR ho, tako je pričakovati, privrženec podružbitve produkcijskih sredstev. V Zvezni republiki ne poznam nobenega pisatelja, ki bi si bil kdaj posebno prizadeval, da bi se bojeval proti zasebnemu lastništvu produkcijskih sredstev... (Velik smeh.) V tej odločilni stvari so si pisatelji, ki živijo v teh dveh deželah, edini z njunima vladama. Ali ne?«

Značilno je, da je tu med Hacksovimi besedami tudi opredelitev besede *Ja-Sager*, medtem ko je v sodobniški glosi ni (morda avtor glose ni imel celotnega besedila). Zato jo je bilo, mislim, treba podati v tej pravi obliki, ker govori nekaj bistveno drugačnega od tega, kar smo brali v glosi. Prav tako je treba popraviti izjavo slovstvenega zgodovinarja iz Leipziga, dr. Hansa Mayerja, zakaj po listu *Zeit* je rekel tole:

»Pisatelj, ki bi bil absoluten potrjevavec, je gotovo zelo neizobražen pisatelj. Zakaj pisatelj, ki bi dokazal, da ne vidi protislovij, dialektičnih nasprotij v neki družbi, to je apologet splošnega reda ali nekega konkretnega reda. To v tej obliki ni mogoče.

Stališče, da bi pisatelj danes moral biti odklanjavec, je napačno, nemogoče stališče. Kje je namreč zapisano — in tu govorim kot slovstveni zgodovinar — da bi pisatelj brezpogojno moral biti proti družbi, v kateri živi? O tem sploh ni mogoče govoriti.«

(Da moje pripombe ne bi zavzele preveč prostora, sem obakrat izpustil obliko, kakor jo je dal tema dvema odlomkoma avtor glose v marčni *Sodobnost*, in prosim bravce, naj besedili primerjajo sami. Opazili bodo dovolj pomembne razločke še na dveh, treh mestih.)

Besede dr. Martina Walserja, ki jih je avtor glose — ali njegov vir — postavil na zadnje mesto kot nekakšen zaključek in povzetek vse razprave z značilnim retoričnim vprašanjem »Kdaj zdaj lažemo?«, — to je bilo izrečeno sredi razprave in je v glosi podano ravno toliko približno, da je dobilo nekoliko drugačen pomen. Walser je namreč rekel:

»Če se pogovarjamo zasebno med seboj, gre vedno vse sijajno, imenitno se razumemo; brž ko si sedimo v javnosti nasproti, pa nastajajo taka na videz nespravljiva nasprotja. Kdaj tedaj lažemo?«

Za Walserjem je spregovoril profesor Heinz Kamnitzer in začel z besedami, ki jih navaja glosa, spet za spoznanje drugače, kot je rečeno. Vendar nehajmo, sicer bomo kmalu navedli vse odlomke v popravljeni obliki. Moramo pa popraviti še enega, tistega, ki me je predvsem spodbodel, da sem poiskal staro številko *Zeit* in potem napisal te vrstice. Tu moram vendarle navesti to, kar naj bi bil Martin Beheim-Schwarzbach dejal v svojem uvodnem govoru. Glosa ga navaja takole:

»Ne poznam nobenega današnjega pesnika, prav nobenega, ki bi ga gospod Adenauer podpiral, hvalil ali celo koval ode nanj (*smeh*)... ko bi le v sosednji državi bilo tako, da bi mladostni in svobodni duhovi zoper njo smeli kakšno črhiniti.«

Morda ni lepo, da gospod Adenauer ne podpira pesnikov; da bi jih hvalil, ni njegova dolžnost, in bogvedaj da bi šel celo kovat ode nanje — kam pa bomo prišli, če bodo državni voditelji kovali ode na pesnike. Kako da se naš glosator ni malo zamislil ob tako hudih zahtevah do starega kanclerja? Ampak pustimo šale, predavatelj Beheim-Schwarzbach je rekel nekaj čisto drugega, namreč:

»... Pri tem bi ne vedel nobenega današnjega pesnika, da, prav nobenega, ki bi gospoda Adenauerja izrecno potrjeval, to se pravi, ga hvalil ali pisal celo pesmi o njem... (Tu je izpuščenih čez 40 vrstic.) ... Bog daj, da bi bilo tudi v sosednji državi tako, da bi mladostno sveži in svobodni duhovi malo ugovarjali tudi proti *svoji* državi, kot je bila vedno pravica mladostno svežih in svobodnih duhov, da so ugovarjali svojim oblastem...«

Na vprašanja, ki se zastavljajo ob tako prevedenih tekstih, si lahko odgovori bravec sam. Mi pa skušajmo vendarle vsaj nekoliko odgovoriti na tokrat pravilno zastavljeno vprašanje, ali so nemški pisatelji vsi po vrsti »potrjevalci« v tistem pomenu, kot ga besedi daje glosator, da samo prikimavajo. Na to lahko mirno odgovorimo z zanikanjem. Kot dokument naj navedemo »pismo uredniku«, ki ga je *Frankfurter Allgemeine Zeitung* objavila v svoji številki dne 1. marca, torej prav tisti dan, ko je izšla tudi marčna *Sodobnost*. Pismo je napisal pisatelj Paul Schallück iz Kölna in se glasi takole:

»Profesor Thielicke je rekel v Münchnu, ko smo se spominjali dvajsete obletnice dne, ko so nacionalsocialisti usmrtili brata in sestro Scholl, da je tedaj totalna država nastopala kot nasprotnica svobode, danes pa je treba morda državo braniti pred razbrzdano svobodo neumerjenih skupin ali javnih glasil'. Kdaj bodo ljudje, kot je gospod Thielicke, razumeli, da je minil čas, ko se je mogla vlada enačiti z državo. Tudi proti temu sta se upirala brat in sestra

Scholl. Enačenje, ki je lahko dobrodošlo naši vladi, pričuje o politični revščini ali o zaslepljenosti zaradi politike moči. Vsekakor skuša vlada prikrajšati svobodo temeljne pravice v škodo države, demokracije. Vlada ni država in ni demokracija. Če izvzamemo desne skrajneže, ki jih tolerirajo in tu niso bili mišljeni, in leve skrajneže, morda komuniste, si skupine in publicisti, na katere zadnji čas vpijejo, ne prizadevajo, da bi likvidirali državo, demokracijo, temeljni zakon. Nasprotno: zagotovljeno in potrebno pravico kritike do sedanjih napak, tudi napačnih ukrepov sedanje vlade, skušajo uporabljati v blaginjo države, demokracije, seveda ne vedno v veselje vladi.

To drži, dokler ljudje kot gospod Thielicke izrekajo trditve, ne morejo jih pa tudi dokazati. Delajo s podtikanji, torej z nepoštenimi pripomočki. Kdor hoče vladati, mora biti pripravljen na kritiko. Nikoli prej v naši deželi ni bilo toliko zagotovljenih svoboščin. Kdo pa jih uporablja? Če jih kdo uporabi, pravi gospod Thielicke (in ne samo on) kritiki »razbrzdana svoboda« in kritikom »neumerjene skupine«. Hotel bi, naj se odpovemo svoboščinam, da bi hlapčevsko služili sedanji vladi. Naša država ni »totalna«; ko pa bi šlo po želji ljudi, kot je gospod Thielicke, bi bila naša vlada kmalu taka. Tako brat in sestra Scholl tega nista mislila. Gospod Thielicke nastopa v imenu vlade kot nasprotnik svobode. To ne more biti prav demokraciji, državi. Vlada ni država, varovati pa mora demokracijo, tudi njene svoboščine.«

To, dragi tovariš urednik, sem hotel pripisati marčni glosi, in upam, da so s tem reči postavljene nekoliko bliže mestu, kamor spadajo.

V tem upanju Te lepo pozdravlja

Janez Gradišnik

POPRAVEK

V marčni številki *Sodobnosti* je treba v prozi A. Rebule *Čez Kitajron* popraviti: na strani 196 »V zlatih inicijalkah« v: »V zlatih uncijalkah«, na strani 197 »laž bomo križali v jelko« v: »laž bomo križali v jeklo«.